

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

AN ANALYSIS OF BUDDHIST PRINCIPLES USED IN IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY IN AMPHOE HUA SAI NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระนาทกร สุจินฺโธ (เศษสิน)

พระครูโมฆิตพัฒนานุกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสิริธรรมาภิรัต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อเสนอแนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมในการอยู่ร่วมกันและ ด้านเศรษฐกิจและรายได้นั้น โดยมีเป้าหมายคือความสำเร็จในการดำเนินชีวิต มีจิตใจที่ตั้งมั่น มีปัญหาเห็นตามความเป็นจริง และสามารถอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุขได้

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณภาพชีวิต

Abstract

The objective of this research is (1) to study the causes and conditions on the development of quality of life of the elderly. In Hua Sai District Nakhon Si Thammarat Province (2) to study the principles of Buddhism related to the development of the quality of life of the elderly In Buddhism (3) to propose ways to apply the principles of Buddhism to improve the quality of life of the elderly in Hua Sai District Nakhon Si Thammarat Province This research is a qualitative research. According to the analysis, the researcher is of the opinion that the principles of Buddhism are used to improve the quality of life in 4 areas, namely physical, mental, social, and co-existence. Economic and income With

the goal of being successful in life Have a firm heart With wisdom seeing as is true And able to live together happily

Keywords: Development, Quality Of Life

บทนำ

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับให้การดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อม สังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ" เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ด้วยการมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) เพื่อกำหนดทิศทางนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ (พระครูภัทรปัญญาคุณ และคณะ, 2560) เช่น การให้บริการด้านสุขภาพ การจิตสวัสดิการทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี โดยที่สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการรับรู้ถึง ข้อมูลที่จำเป็นต่อการวางแผน และดำเนินการบนฐานของการลงทุนและใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าจาก ข้อมูลประชากรศาสตร์ได้แสดงจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยในปีรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ ไทย พ.ศ. 2559 นี้ได้แสดงให้เห็นว่า มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่จัดอยู่ในภาวะเปราะบาง หนึ่งในสามของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน บุตรซึ่งเคยเป็น แหล่งรายได้สำคัญของผู้สูงอายุมีสัดส่วนลดลง ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรือ ตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ประมาณ 4 แสนคน และผู้สูงอายุที่เป็นโรคสมองเสื่อมประมาณ 6 แสนคนในปี 2559 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกมาก ในอีก 20 ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจะเพิ่มเป็น 1.3 ล้านคน และ ผู้ป่วยด้วยโรคสมองเสื่อมจะเพิ่มเป็น 1.4 ล้านคน รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559

ดังนั้นผู้วิจัย จึงทำการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุพร้อมกับการวิเคราะห์ ผลการนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขทั้งด้านสุขทางกาย และสุขทางจิตใจ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาและการดูแลตนเองให้ถึงพร้อมในทุกด้าน และสามารถพึ่งตนเองได้บ้างตามสมควร และเกิดการยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิต ให้ถึงความดับทุกข์ทางกาย และทางจิตใจ ซึ่งจะทำให้การมีชีวิตในช่วงต่อไปข้างหน้า เพื่อเป็นการพักผ่อน ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ผู้สูงอายุเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุและสภาพปัญหาที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอแนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากจากหนังสือวารสาร เอกสารต่าง ๆ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และลงภาคสนาม เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและนำเสนอผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้สูงอายุชายและหญิง มีสาเหตุและสภาพปัญหาที่ไม่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) สาเหตุของผู้สูงอายุในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จะไม่แตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า ไม่มีผู้ดูแล ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้อย่างมีความสุขตามลำดับ 2) สภาพปัญหาของผู้สูงอายุ ในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษา พบว่า มี 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน คือ (1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุเป็นโรคกระดูกข้อเข่าเสื่อม โรคสายตาสั้น โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจผิดปกติ ปัญหาที่ต่างกันของผู้สูงอายุชาย คือ เป็นโรคต่อมลูกหมากโต (2) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล มีอาการซึมเศร้า ใจน้อย อารมณ์หงุดหงิด และรู้สึกเฉื่อยชา (3) ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน ผู้สูงอายุมีการแยกตัวอยู่ตามลำพัง เกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน ใช้คำพูดจาไม่สุภาพ และการชิงดีชิงเด่น และ (4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ผู้สูงอายุมีรายได้จากญาติพี่น้อง ลูกหลาน

การนำหลักภาวนา 4 มาพัฒนาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เมื่อนำหลักภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้กับการดูแลผู้สูงอายุ จะได้แนวคิดเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนา เถรวาท ดังนี้

1. กายภาวนา คือ การพัฒนาด้านร่างกาย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การดูแลผู้สูงอายุทางด้านร่างกายและพฤติกรรมอันเนื่อง ด้วยร่างกาย เช่น ส่งเสริมให้ท่านออกกำลังกายตามสมควร จัดหายารักษาโรค การจัดหาอาหารที่เหมาะสมให้แก่ท่าน การระวังและการป้องกันโทษภัยต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดแก่ผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ

อนามัยต่าง ๆ “กายภาวนาหรือการพัฒนาร่างกาย ให้สัมพันธ์กับทางกายภาพนั้น เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่ควรมองข้าม การรู้จักใช้อินทรีย์ อย่างมีสติ เลือกที่จะดูเป็น ฟังเป็น กินด้วยปัญญา เสพปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาด ไม่มัวเมาหรือลุ่มหลง จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง ปัจจัยด้านกายภาวนา จึงเป็นปัจจัยด้านหนึ่ง ที่ผู้สูงอายุสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามต่อไป” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ซึ่งแนวทางนี้ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ จะนำไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อสุขภาพที่ดี อันจะเอื้อต่อการดูแลท่านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในขั้นต่อไป

2. ศิลภาวนา คือ การพัฒนาด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม การพัฒนาด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงาม ในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ มีวินัย สามารถอยู่กับผู้อื่นได้ด้วยดี ดังนั้นผู้ดูแลผู้สูงอายุควรคำนึงถึงการช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์ดี กับบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ การมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง รวมทั้งส่งเสริมการมีระเบียบวินัยในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในทำนองเดียวกัน ความต้องการของผู้สูงอายุที่อ้างไว้ในทฤษฎีพัฒนาการผู้พัฒนาการทางสังคม (สอดคล้องกับศิลปะภาวนา ในพระพุทธศาสนา) ของผู้สูงอายุโดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือ มักเข้าร่วมกิจกรรม ทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนๆ ปรีกษาหรือ ระบายความเครียด ความในใจกับเพื่อน ๆ วยเดียวกัน เหมือนครั้งยังเป็นวัยรุ่นก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน และพัฒนาการทางสังคม แบบที่สอง คือ ไม่ชอบเข้าสังคม อยู่คนเดียว มักจะมีความซึมเศร้า เครียดเป็นต้น หากสามารถดูแลผู้สูงอายุให้ได้ตามแบบแรก ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ในการป้องกันความเครียด และเป็นปัจจัยทำให้ไม่เกิดโรคทางกายได้ง่ายเกินไปที่ว่าการสนับสนุนทางสังคม (ศิลปะภาวนา) สัมพันธ์กับสุขภาพและความเจ็บป่วยด้านร่างกาย จิตใจที่ขาดการ สนับสนุนทางสังคมส่งผลให้จิตใจเศร้าหมอง เกิดความวิตกกังวล ซึมเศร้า ภาวะสุขภาพจิตที่ไม่ดีจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพด้านร่างกาย เสี่ยงต่อการเกิดโรคได้สูง เสี่ยงต่อการเสียชีวิตได้มากขึ้น

3. จิตภาวนา คือ การพัฒนาด้านจิตใจ จิตภาวนาเป็นการทำจิตให้ เข้มแข็งมีความสุข เบิกบาน มีความมั่นคง ไม่หวั่นไหว ไม่วิตกกังวล การดูแลผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญกับด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะคนในวัยชรามักจะต้องการการให้ เกียรติ การเอาใจใส่ จากบุตรหลาน ดังที่กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้กล่าวไว้ว่า “การตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความตั้งใจต่อการมีชีวิตที่ยืนยาว ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในสังคม ความต้องการการเอาใจใส่ดูแลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ความต้องการและการยอมรับนับถือจากลูกหลานและสังคม รวมทั้งความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยการมีส่วนร่วมกิจกรรมและทำประโยชน์ต่อสังคม จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถ ปรับตัวได้ และมีความสุขต่อการใช้ชีวิตในบั้นปลายที่เหลืออยู่” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ภาวะจิตด้านบวกจะส่งผลถึงกาย สำคัญต่อการพัฒนา จิตใจ เกิดสติปัญญา และส่งผลดีต่อ

ร่างกาย เกื้อหนุนสุขภาพร่างกายอย่างมาก คนที่มีภาวะจิตที่ดี มีปิติ อิ่มใจ แม้กายจะอดก็อยู่ดี ได้นาน แลยังมีผิวพรรณงาม ผ่องใสด้วย

4. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาด้านปัญญา ในการดูแลผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท หากบุตรหลานหรือผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุสามารถ สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต และสร้างโอกาส ให้ท่านได้ใกล้ชิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น ส่งเสริมให้ท่านไหว้พระ สวดมนต์ รักษาศีล ฝึกสมาธิจนมีจิตใจมั่นคง มองสิ่งทั้งหลายอย่างเข้าใจในสังขารของชีวิต รู้คิดว่าจะไรควรไม่ควร จนสามารถลดความหวัหวั ความวิตกกังวล มีจิตใจ ที่มีความสุขมีอิสระ อธิบายได้ว่าเป็นมิติหนึ่งของการพัฒนาปัญญา คือ การรู้คิดของผู้สูงอายุว่า การบริจาคเงิน เพื่อการศาสนา เป็นการส่งเสริมสืบทอดพระศาสนาให้สามารถนำสติปัญญาไปสู่ สังคม ถือว่าได้ดูแลผู้สูงอายุตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในกรณีดูแลบิดาและมารดาว่า ...บุตรคนใดยังมารดาบิดาผู้ไม่มี ศรัทธา ให้สมათานตั้งมั่นในศรัทธาสัมปทา ยังมารดาบิดาผู้ทุศีล ให้สมათานตั้งมั่น ในศีลสัมปทา ยังมารดาบิดาผู้มีความตระหนี่ ให้สมათานตั้งมั่นใน จาคสัมปทา ยังมารดาบิดาทรามปัญญา ให้สมათานตั้งมั่นในปัญญาสัมปทา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้นแล การกระทำอย่างนั้นย่อมชื่อว่าอันบุตรนั้นทำแล้ว และทำตอบแทนแล้ว แก่มารดาบิดาส่วนจะสามารถ ดูแลท่านให้มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถ และคุณภาพของ ผู้ดูแล วิธีการดูแล และตัวผู้สูงอายุเอง ว่าจะมีศักยภาพสำหรับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นมากน้อยเพียงใด พระพุทธศาสนาได้วางกรอบเป้าหมายของชีวิตต่อไป

สรุป

การเสนอให้ความรู้ความเข้าใจการฝึกฝนอบรมให้กับผู้สูงอายุในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้จากการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางการในการประพฤติปฏิบัติ จนเกิดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุ เมื่อนำหลักภาวนา 4 มาปรับใช้ ย่อมทำให้เกิดปัญญาแก่ตนเอง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันรู้จักใช้ปัญญา ในการแก้ไขปัญหารู้จักเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นและจะต้องใช้สติปัญญาวิเคราะห์ตรองตามความเป็นจริงอย่างรอบคอบ จัดการแก้ปัญหาให้ถูกต้องเป็นกระบวนการเมื่อทำได้เช่นนี้ผู้สูงอายุก็จะเกิดการพัฒนาทางเจริญงอกงามแก่ตนในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสม เพื่อป้องกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีดังต่อไปนี้

(1) การแก้ไขปัญหาด้านร่างกาย สิ่งที่สูงอายุควรปฏิบัติ คือ การดำเนินชีวิตจะต้องมีการสำรวจร่างกายและดูแลสุขภาพกายให้แข็งแรง หมั่นออกกำลังกายสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับวัย ทำในสิ่งที่สูงอายุจะทำได้มีงานอดิเรกทำหรือช่วยเหลืองานส่วนรวมให้เป็นกิจวัตร รู้จักการรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ และพักผ่อนให้เพียงพอ เท่านั้นก็จะเกิดความสุขสงบกับสูงอายุในการดำเนินชีวิตประจำวัน

(2) การแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ สิ่งที่สูงอายุควรปฏิบัติ คือ การรักษาศีล 5 ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ปล่อยให้ตัวเองฟุ้งซ่านไปกับความวิตกกังวลในเรื่องของอดีตที่ทำให้เกิดทุกข์ ไม่ฟุ้งซ่านไปกับเรื่องของอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้ดำเนินชีวิตอยู่กับปัจจุบัน ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด ให้มีสติควบคุมการกระทำทุกอริยาบถ ทั้งทางกาย วาจา และใจ

(3) การแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน ผู้สูงอายุควรประพฤติปฏิบัติธรรม คือ การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในสังคมทำในสิ่งที่ผู้สูงอายุทำได้ เช่น งานฝีมือที่ผู้สูงอายุพอจะมีความรู้ในการทำเพื่อเป็นสินค้าของหมู่บ้านต่อไป การมองโลกในแง่ดีอย่างรอบคอบอยู่เสมอ การอยู่ร่วมกับเป็นหมู่คณะจะต้องมีความเข้าใจกันเห็นอกเห็นใจกัน ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น รู้จักการปล่อยวาง และลดความขัดแย้งกับผู้อื่นในการดำเนินชีวิตประจำวัน

(4) การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ผู้สูงอายุสูงควรดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ทำตนให้เป็นคนเรียบง่าย ควรทำอะไรด้วยตนเองโดยพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุด และใช้จ่ายทรัพย์สินเท่าที่จำเป็น

2) การจัดสวัสดิการ และการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว

การป้องกันและแก้ไขปัญหายุ่งยากแก่ผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิภาพ ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกัน ดังนี้

(1) ระดับปัจเจกชน ผู้สูงอายุจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าตนเป็นใคร มีหน้าที่และบทบาทอย่างไร แล้วปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องสมบูรณ์ ตามหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม

(2) ระดับครอบครัว โดยผู้นำครอบครัวต้องยึดหลักศีลธรรม ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ให้ความสนใจต่อผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมในครอบครัวไม่ให้เกิดปัญหา เพื่อรักษาแบบแผนประเพณี วัฒนธรรมในครอบครัว ที่ต้องกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี ซึ่งเป็นคุณธรรมและเอกลักษณ์ที่ของคนไทยที่ต้องยึดถือเป็นสำคัญ

(3) ระดับชุมชน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีบทบาท ให้คำแนะนำด้านศีลธรรมให้กับสมาชิกในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทชื่นชม ส่งเสริม ยกย่องบุคคล และครอบครัวที่ดำรงอยู่ในศีลธรรมและสนับสนุนให้มีอาสาสมัครชุมชน ใฝ่ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ให้สามารถอยู่ร่วมในท้องถิ่นกำเนิดได้อย่างภาคภูมิใจ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูภัทรปัญญาคุณ และคณะ. (2560). การศึกษาความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 2(2), 22-27.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. สำนักพิมพ์ผลิธัมม์: (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพมหานคร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.